

Deel 3 Het verschijnsel haat

Tekst 4 Hoe komt het dat je iemand zo kunt haten?

(1) Haat is een stabiel en intens gevoel van afkeer tegen een persoon of groep personen. Haat ontstaat in de afwezigheid van compassie. Het
5 zich niet kunnen verplaatsen in de ander kan ervoor zorgen dat er geen begrip meer is. Haatgevoelens ontstaan als we ons gekleineerd voelen, als we ons inferieur voelen of
10 als we jaloers zijn.

(2) Er wordt gezegd dat niet iedereen haatgevoelens kan hebben, omdat gevoelens van haat pas ontstaan onder bepaalde omstandigheden. Dit
15 zie je bijvoorbeeld terug in een stukje evolutie. Lang geleden leefden bonobo's en chimpansees aan weerszijden van een rivier. Waar aan de ene kant een overvloed aan
20 voedsel was, was aan de andere kant een schaarste. Je raadt het misschien al: aan de kant van schaarste heerste een constante territoriumstrijd en was er oorlog. De
25 kant van overvloed leefde in harmonie samen. Hoe kleiner de overlevingskansen, hoe meer haat.

(3) Het wij-tegen-zij-principe zie je nog steeds terug in bijvoorbeeld
30 politiek en geloof, maar ook in sport. Van kinds af aan leren we bepaalde normen en waarden. Onze omgeving helpt ons het beeld van de wereld te vormen, inclusief vooroordelen over
35 andere groepen mensen. Negatieve ervaringen kunnen jouw beeld foutief bevestigen, waardoor er een grote tegenstrijdigheid kan ontstaan. Wanneer het gevoel heerst dat
40 anderen jou niet begrijpen, maar je tegelijkertijd niet de capaciteit hebt om hen te begrijpen, kan er haat ontstaan. Het gevoel dat een andere

groep de mensen uit jouw eigen
45 groep teniet probeert te doen door onbegrip, leidt ertoe dat er een soort oerinstinct omhoogkomt om je eigen soort te beschermen. Deze 'beschermreactie' leidt vervolgens
50 weer tot weerstand bij de andere groep. En zo ontstaat een cirkel van haat.

(4) Als we ergens van overtuigd zijn, gaan we bovendien vaak (on)bewust
55 op zoek naar bevestiging. Dit noemen we ook wel de *confirmation bias*. Je wilt je gelijke vinden in mensen die dezelfde overtuigingen hebben. Je zoekt naar verhalen die
60 jouw overtuiging bevestigen. Feiten die jouw overtuiging ondersteunen, staan ook sterker in je geheugen. Dingen die botsen met jouw referentiekader, lijken eigenlijk niet
65 zo goed te kloppen. Je ontwijkt ze liever, waarmee je een vertekend beeld creëert. Je zult niet gauw andere overtuigingen tot in de diepte onderzoeken. Het voelt misschien
70 wel een beetje als zelfverloochening als je ineens je diepgewortelde normen en waarden moet aanpassen!

(5) Helaas is deze *confirmation bias*
75 ook een medeveroorzaker van het bestaan van haat en kan deze zelfs leiden tot extremisme, helemaal nu sociale media een grote rol spelen in het dagelijks leven. De algoritmes
80 van sociale media zijn er namelijk op gericht om jou dingen te laten zien die passen bij jouw voorkeuren. Hierdoor worden jouw overtuigingen steeds sterker en komt er minder
85 ruimte voor de visies van anderen. Als je dan iets van die visies voorbij

ziet komen, is de kans groot dat het
wordt beschouwd als kritiek op jouw
eigen visie, waardoor weer nog meer
90 haat wordt aangewakkerd. Door deze

extreme vorm van continue
bevestiging is het helaas nog steeds
realiteit dat er dingen als racisme,
nazisme en oorlogen bestaan.

Wouter Schippers, NiceDay, 12 juli 2021

Wouter Schippers is psycholoog en coach.

Tekst 5

Het verschijnsel blijft stom, de haat wordt saai en sleets

(1) Bij het oversteken werd ik aangereden door een alom gehaat
verschijnsel. Beetje boem, weinig au, want het alom gehate verschijnsel
beschikte over extra dikke, verrassend zachte banden.¹⁾ Vanaf het
diepgelegen zadel mompelde de piepjonge berijder dat hij de snelheid van
5 het elektrisch aangedreven verschijnsel had onderschat. Precies het soort
vorval dat het verschijnsel zo gehaat maakt, vooral in de drukke stad.

(2) Jammer, dacht ik, dat dit me pas overkomt nu het verschijnsel al in
zoveel toonaarden is verketterd dat de haat een verschijnsel op zichzelf is
geworden – een grote klont weerzin waar ik niet graag aan bijdraag omdat
10 er niets nieuws meer te zeggen valt. Het verschijnsel blijft even stom als
het was, het haten ervan wordt saai en sleets.

(3) Langzaamaan zal de haat dan ook verstommen, en ondergronds
voortleven tot iedereen is vergeten dat het verschijnsel ooit niet bestond,
zonder dat iemand het miste of haatte. Ook zullen nieuwe verschijnselen
15 de aandacht opeisen, smekend om frisse, verse haat.

Sander Donkers, de Volkskrant, 24 oktober 2023

Sander Donkers is columnist voor de Volkskrant.

noot 1 Het gaat hier om een fatbike: een elektrische fiets met zeer dikke banden.

Waarom we poëzie haten? Vraag het eens aan een niet-dichter

De Amerikaanse dichter Ben Lerner schreef een essay over de vraag waarom hij en zovele andere mensen die dichten poëzie haten. Onderstaand fragment komt uit een reactie op dat essay.

- (1) En toch heeft Lerner, zegt hij, zijn leven om poëzie heen gebouwd en ervaart hij dat niet als een tegenstrijdigheid, omdat poëzie en de haat jegens poëzie voor hem onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. (...) Zoals Lerner de conclusie van een van zijn leermeesters samenvat: daad-
5 werkelijke gedichten zijn gedoemd door een bittere logica die niet kan worden overwonnen door welke virtuositeit dan ook. Het uiteindelijke probleem van de poëzie? De gedichten. "Poëzie is niet moeilijk, ze is onmogelijk."
- (2) Uiteindelijk draait het allemaal om onvermogen en hoe er met het
10 eigen onvermogen, of eigenlijk dus het onvermogen van de poëzie, wordt omgegaan. "(...) avant-gardedichters haten gedichten omdat het gedichten blijven en geen bommen worden; en nostalgici haten gedichten omdat deze er niet in slagen datgene te doen wat poëzie, volgens hun onjuiste en vage beweringen, ooit zou hebben gedaan."
- (3) Lerner heeft vooral oog voor hoe mensen die van poëzie houden
15 poëzie haten. Mensen met wier worsteling hij zich identificeert. Waar hij minder goed mee uit de voeten kan, is de blik van buiten. Met hoe poëzie soms als pretentie in haar meest pure vorm wordt gezien. Of de wijze waarop ze wordt gezien als iets dat de weinigen insluit door de velen uit
20 te sluiten. Hij lijkt wel vaag door te hebben dat zulke dingen meespelen, maar zijn eigen ervaring met die sociale context komt, terwijl Lerner hem voor universeel laat doorgaan, op mij nogal particulier over. Hij zegt dat we op jonge leeftijd te horen krijgen dat wij allen dichters zijn, simpelweg omdat we mensen zijn. Dat ons wordt verteld dat iedereen vol gevoelens
25 zit en dat poëzie de puurste wijze is om uitdrukking te geven aan die gevoelens. En wie daar niet toe in staat is, is in zekere zin minder mens en is zich daar voortdurend van bewust.

Jan Postma, Hollands Maandblad, 30 augustus 2023

Jan Postma is schrijvend redacteur bij De Groene Amsterdammer.

Tekst 7

Hieronder staat een embleem: een afbeelding die een symbolische betekenis heeft, met een kort toelichtend gedicht.

Licht en zwaar worden nooit een paar

De dartele apin die enkel lol kan trappen
Zal proberen aan de schildpad te ontsnappen
Zij haat dat brave dier dat waakt over zijn huis
En niet zo vlot is, als veel ander wild gespuis.
Een rustig meisje zal niet snel de aandacht trekken
Van iemand die alleen maar zin heeft om te gekken
Maar luister, vrijers, luister, zorg dat je onthoudt:
Met wie je 't fijnste vrijen kan, moet niet zijn wie je trouwt.

*Jacob Cats, Sinne- en minnebeelden (1627). Hertaling: Paul Schot.
Afbeelding: literatuurgeschiedenis.org*

Jacob Cats was dichter, jurist en politicus.

Tekst 8

Haat

- (1) Haat is een gevoel dat de nieuwsgierigheid prikkelt. Maar wat is haat precies? En wat zijn de triggers? Het gaat om een zeer sterke afkeer die iemand heeft ten aanzien van een persoon, groep of autoriteit. Bovendien strekt haat zich uit over de tijd, zeker als je het vergelijkt met een
- 5 vluchtige emotie als boosheid. Soms wordt haat aangewakkerd door één grove normovertreding, maar vaker wordt interpersoonlijke haat ingegeven door herhaalde, negatieve ervaringen. Denk aan een collega van wie je vindt dat deze bij vrijwel elk project ten koste van jou de eer opstrijkt. (...)
- 10 (2) Meer dan wantrouwen, voedt haat een strijdvaardigheid, een volhardende houding die vaak gericht is op herstel of erkenning van ervaren onrecht. Daar zit dan ook de kracht van haat. (...)

Paul van Lange, De Psycholoog, 6 december 2019

Paul van Lange is hoogleraar Psychologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.